

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
PEDRO CRUZ VILLALÓN
prezentate la 18 iulie 2013¹

Cauza C-218/12

**Lokman Emrek
împotriva
Vlado Sabranovic**

[cerere de decizie preliminară formulată de Landgericht Saarbrücken (Germania)]

„Spațiul de libertate, securitate și justiție — Competența judiciară în materie civilă și comercială — Regulamentul nr. 44/2001 — Contracte încheiate cu consumatorii — Articolul 15 alineatul (1) litera (c) — Activitate direcționată spre alt stat membru — Necesitatea existenței unei legături de cauzalitate între activitățile comerciantului direcționate spre statul membru al consumatorului — Indiciu calificat — Conurbație”

1. După hotărârile pronunțate mai întâi în cauza Pammer și Hotel Alpenhof² și, ulterior, în cauza Mühlleitner³, articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială⁴ continuă totuși să ridice îndoieli cu privire la interpretarea sa. În special, este ridicată din nou problema domeniului de aplicare al condiției *direcționării* de către comerciant a activităților sale spre statul în care are domiciliul consumatorul în vederea activării competenței instanței speciale în materia contractelor de consum. În prezenta cauză, Landgericht Saarbrücken solicită să se stabilească dacă criteriul direcționării menționat implică, ca o *condiție suplimentară și nescrisă*, existența unei legături de cauzalitate între activitatea „direcționată” spre statul în care are domiciliul consumatorul și decizia acestuia de a încheia contractul.

2. Landgericht Saarbrücken solicită de asemenea să se stabilească dacă articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 presupune încheierea contractului de consum la distanță. Totuși, această problemă a fost soluționată la câteva luni după ce a fost formulată prezenta întrebare preliminară, mai exact prin hotărârea pronunțată în cauza Mühlleitner. În consecință, ne vom ocupa exclusiv de întrebarea referitoare la condiția legăturii de cauzalitate.

1 — Limba originală: spaniola.

2 — Hotărârea din 7 decembrie 2010, Pammer și Hotel Alpenhof (C-585/08 și C-144/09, Rep., p. I-12527).

3 — Hotărârea din 6 septembrie 2012, Mühlleitner (C-190/11).

4 — Regulamentul (CE) al Consiliului din 22 decembrie 2000 (JO L 12, Ediție specială, 19/vol. 3, p. 74).

I. Cadrul juridic

3. Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 prevede o instanță specială în materia contractelor de consum, instituind o excepție de la instanța generală de la domiciliul pârâtului atunci când sunt întrunite următoarele condiții:

„(1) În ceea ce privește un contract încheiat de o persoană, consumatorul, într-un scop care se poate considera că se situează în afara domeniului său profesional, competența se determină în conformitate cu dispozițiile din prezenta secțiune, fără a se aduce atingere articolului 4 și articolului 5 punctul 5, în cazul în care:

[...]

(c) în toate celelalte cazuri, contractul a fost încheiat cu o persoană care desfășoară activități comerciale sau profesionale în statul membru pe teritoriul căruia este domiciliat consumatorul sau, prin orice mijloace, își direcționează activitățile spre acel stat membru sau spre mai multe state, inclusiv statul membru respectiv, iar contractul intră în sfera de acțiune a acestor activități.”

II. Situația de fapt și procedura în fața instanțelor naționale

4. Domnul Sabranovic, pârât în procedura principală, desfășoară în orașul Spicheren (Franța) o activitate de comerț cu automobile de ocazie, sub denumirea comercială „Vlado Automobiles Import-Export”. Astfel cum reiese din dosar, la data faptelor care au ocazionat prezentul litigiu, domnul Sabranovic utiliza o pagină web pe care era menționată adresa sediului său, inclusiv telefoanele de contact, atât fix, cât și numărul de fax și mobil. Toate numerele erau precedate de prefixul internațional corespunzător Franței, cu excepția unui număr de telefon mobil german, precedat de asemenea de prefixul internațional al Germaniei.

5. Domnul Emrek, reclamant în procedura principală, avea domiciliul în Saarbrücken (Germania) la data faptelor. La 13 septembrie 2010, a încheiat cu domnul Sabranovic un contract de vânzare-cumpărare având ca obiect un vehicul de ocazie, scop în care s-a deplasat la sediul pârâtului, astfel cum s-a stabilit, după ce a aflat de existența sediului menționat nu prin intermediul paginii web amintite, ci prin intermediul unor cunoscuți.

6. Ulterior, domnul Emrek a formulat o acțiune împotriva domnului Sabranovic la Amtsgericht Saarbrücken, solicitând respectarea garanției prevăzute în contractul de vânzare-cumpărare a vehiculului. Instanța menționată a respins acțiunea ca inadmisibilă pentru motivul lipsei competenței judiciare internaționale, considerând că domnul Sabranovic nu își direcționase activitatea profesională spre statul în care are domiciliul consumatorul, și anume Germania, în sensul articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001.

7. Împotriva hotărârii pronunțate de Amtsgericht Saarbrücken a fost formulat apel la Landgericht Saarbrücken, care a suspendat procedura și a adresat Curții o întrebare preliminară.

III. Întrebările preliminare și procedura în fața Curții

8. La 10 mai 2012 a fost înregistrată la grefa Curții cererea de decizie preliminară trimisă de Landgericht Saarbrücken, prin care sunt adresate următoarele întrebări:

- „1) Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 implică, sub forma unui criteriu suplimentar nescris, în cazurile în care site-ul internet al unui comerciant îndeplinește condiția direcționării, că prin site-ul internet administrat de comerciant consumatorul a fost încurajat să încheie contractul, între site-ul internet și încheierea contractului existând o relație de cauzalitate?
- 2) În cazul în care este necesară existența unui legături de cauzalitate între criteriul direcționării și încheierea contractului, articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 impune de asemenea încheierea unui contract la distanță?”

9. Au depus observații scrise părțile din procedura principală, guvernul Republicii Franceze, al Regatului Belgiei și al Marelui Ducat al Luxemburgului, precum și Comisia Europeană.

10. În ședință, care a avut loc la 25 aprilie 2013, și-au prezentat oral observațiile reprezentantul domnului Emrek, agenții Regatului Belgiei și ai Marelui Ducat al Luxemburgului, precum și agentul Comisiei Europene.

IV. Observație introductivă cu privire la obiectul prezentei proceduri preliminare

11. Landgericht Saarbrücken solicită să se stabilească dacă articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 implică două condiții nescrise în vederea activării competenței instanței speciale prevăzute de dispoziția menționată în materia contractelor de consum. Prima condiție ar fi cea referitoare la existența unei legături de cauzalitate între activitatea comerciantului „direcționată” spre statul consumatorului și decizia acestuia din urmă de a încheia contractul. A doua condiție ar consta în necesitatea, adăugată celei anterioare, a încheierii contractului la distanță.

12. Întrebarea referitoare la prima condiție (legătura de cauzalitate) nu a fost abordată anterior de Curte, însă cea de a doua a fost deja abordată (încheierea contractului la distanță). La 6 septembrie 2012, mai exact la abia patru luni de la formularea prezentei cereri de decizie preliminară, Curtea s-a pronunțat în mod expres, în hotărârea pronunțată în cauza Mühlleitner, cu privire la condiția încheierii contractului la distanță. Cu ocazia menționată, confirmând o linie jurisprudențială care ar putea fi considerată implicită a Hotărârii Pammer și Hotel Alpenhof, Curtea a declarat că încheierea unui contract la distanță are numai natura unui „indici[u] potrivit căr[ui]a contractul poate fi asociat” activității comerciale sau profesionale a comerciantului sau a furnizorului unui serviciu direcționată spre statul de domiciliu al consumatorului⁵, concluzionând că articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat „în sensul că nu impune ca contractul dintre consumator și profesionist să fi fost încheiat la distanță”⁶.

13. Claritatea cu care s-a exprimat Curtea în cauza Mühlleitner, care se adaugă împrejurării că întrebarea preliminară menționată privea o cerere de clarificare a Hotărârii Pammer și Hotel Alpenhof în ceea ce privește aspectul încheierii contractului la distanță, justifică pe deplin faptul că în prezenta procedură ne limităm la a analiza unica întrebare nouă formulată de Landgericht Saarbrücken: necesitatea ca între activitatea direcționată spre statul în care are domiciliul consumatorul și decizia consumatorului de a încheia contractul să existe o legătură de cauzalitate.

5 — Hotărârea Mühlleitner, citată anterior, punctul 44.

6 — *Ibidem*, punctul 45.

V. Analiză

14. În legătură cu prima întrebare, și anume dacă consumatorul a fost „încurajat”, astfel încât să existe o legătură de cauzalitate între activitatea comercială și decizia de a încheia contractul, părțile din procedura principală, guvernele statelor interveniente și Comisia Europeană au susținut poziții opuse.

15. Pe de o parte, domnul Sabranovic și guvernele belgian și luxemburghez susțin necompetența instanțelor germane în prezenta cauză, apreciind că respectiva condiție a legăturii de cauzalitate, care ar trebui considerată inerentă articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001, nu a fost îndeplinită. În general, acești trei intervenienți consideră că absența unei astfel de condiții ar inversa regula generală a competenței instanței de la domiciliul pârâtului și ar impune o sarcină disproporționată comercianților și furnizorilor de servicii, care ar fi expuși riscului de a fi chemați în judecată în orice stat al Uniunii Europene pentru simplul fapt că dețin o pagină web și că încheie un contract cu un consumator care are reședința în alt stat membru. În special, guvernele belgian și luxemburghez evidențiază efectele unei interpretări excesiv de favorabile consumatorului asupra întreprinderilor mici și mijlocii din statele membre cu o expunere puternică la comerțul transfrontalier.

16. La rândul său, domnul Emrek, susținut de guvernul francez și de Comisia Europeană, neagă existența unei astfel de condiții și susține competența instanțelor germane. În acest sens, invocă criteriile indicative enumerate în Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof în scopul orientării instanței în ceea ce privește constatarea dacă o activitate a fost direcționată spre statul membru în care are domiciliul consumatorul. Atât în hotărârea citată, cât și în Hotărârea Mühlleitner, Curtea ar fi insistat asupra importanței acestor factori în calitate de „indicii” în sensul că activitatea este direcționată spre statul consumatorului, însă în niciun caz în calitate de condiții *sine qua non*. Această interpretare ar fi sprijinită de finalitatea articolelor 15 și 16 din Regulamentul nr. 44/2001, precum și de lucrările pregătitoare ale regulamentulului menționat.

17. Axându-ne în continuare pe jurisprudența existentă deja în acest domeniu, trebuie subliniat de la început că, atât în hotărârea pronunțată în cauza Pammer și Hotel Alpenhof, cât și în cea pronunțată în cauza Mühlleitner, Curtea a confirmat că expresia „activitate direcționată” spre statul membru în care are domiciliul consumatorul are un caracter autonom și se adaugă, în calitate de condiție, celorlalte cerințe cuprinse la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001⁷. În urma unei analize de ansamblu a acestei dispoziții, dar și având în vedere modurile anterioare de redactare a acesteia, precum și lucrările pregătitoare, Curtea a declarat că unicul comportament relevant în scopul activării competenței instanței speciale în materia contractelor de consum este cel al comerciantului bunului sau al furnizorului serviciului⁸. Rolul comportamentului consumatorului, care era cel luat în considerare în redactarea anterioară a articolului 13 din Convenția de la Bruxelles, deja abrogat, a fost preluat în întregime de comportamentul comerciantului sau al furnizorului serviciului⁹.

18. Curtea a respins de asemenea un criteriu de interpretare întemeiat exclusiv pe cercetarea voinței subiective a comerciantului¹⁰. La fel cum comportamentul consumatorului nu constituie un criteriu decisiv pentru activarea competenței instanței, nici intenția ultimă a comerciantului sau a furnizorului serviciului nu constituie respectivul criteriu. Astfel, Curtea a optat mai degrabă pentru a formula o listă neexhaustivă de criterii obiective în măsură să furnizeze indicii suficiente pentru ca instanța să considere că o activitate a fost direcționată spre statul membru în care are domiciliul consumatorul¹¹.

7 — Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof, citată anterior, punctul 55, Hotărârea Mühlleitner, citată anterior, punctul 28.

8 — Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof, citată anterior, punctul 60, Hotărârea Mühlleitner, citată anterior, punctul 39.

9 — Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof, citată anterior, punctul 56, Hotărârea Mühlleitner, citată anterior, punctul 38.

10 — Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof, citată anterior, punctul 80.

11 — Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof, citată anterior, punctele 81-93.

19. Trebuie subliniat, pe de altă parte, că aceste criterii sunt orientative, revenind instanței naționale sarcina de a cerceta obiectivele și efectele strategiei comerciale urmărite de comerciant sau de furnizorul serviciului¹². Curtea a refuzat până la această dată să transforme vreunul dintre aceste criterii în condiție sau în criteriu decisiv. Acest aspect a fost confirmat cu privire la contractele încheiate la distanță, care, potrivit Hotărârii Mühlleitner, nu constituie o condiție esențială pentru activarea competenței instanței. Curtea a respins de asemenea posibilitatea ca simplul fapt că o pagină de internet este accesibilă să constituie un criteriu decisiv în sensul că o activitate este direcționată spre alt stat membru. Simpla accesibilitate nu este în sine decisivă, trebuind să se țină seama de conținutul paginii web și să se coroboreze întotdeauna cu celelalte criterii care ar putea obiectiviza destinația sau destinațiile specifice ale ofertei comerciale sau profesionale¹³.

20. În sfârșit, ceea ce este important de subliniat în acest moment, atât Regulamentul nr. 44/2001, cât și jurisprudența Curții au insistat asupra importanței previzibilității criteriilor de legătură cu o instanță. Considerentul (11) al regulamentului precizează că „[n]ormele de competență trebuie să prezinte un mare grad de previzibilitate și să se întemeieze pe principiul conform căruia competența este determinată, în general, de domiciliul pârâtului”, astfel încât, în cazul în care se derogă de la această prevedere, criteriile trebuie să prezinte un grad înalt de securitate juridică, astfel cum a confirmat Curtea cu diferite ocazii¹⁴.

21. Analizând în continuare aspectul dacă există o condiție întemeiată pe existența unei legături de cauzalitate între activitatea comercială sau profesională direcționată spre statul membru în care are domiciliul consumatorul și decizia consumatorului de a încheia contractul, putem menționa deja, având în vedere stadiul actual al jurisprudenței, că o astfel de condiție nu poate fi dedusă nici din modul de redactare a articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001, nici din obiectivele sau din lucrările pregătitoare ale regulamentului.

22. În ceea ce privește modul de redactare a dispoziției menționate și astfel cum tocmai am arătat, Curtea a insistat asupra necesității de a evalua îndeplinirea condițiilor enumerate la articolul 15 alineatul (1) litera (c) citat, precum și asupra suficienței acestora în vederea activării competenței instanței speciale. Adăugarea unei condiții *implicite* și *suplimentare*, întemeiată, în plus, pe comportamentul consumatorului, ar presupune o muncă de interpretare care necesită o motivare solidă. Astfel cum vom arăta în continuare, nici astfel de motive nu reies din obiectivele urmărite de legiuitorul Uniunii.

23. Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 nu și-a propus să inverseze regula generală a competenței instanței de la domiciliul pârâtului, ci să reechilibreze, din perspectiva competenței judiciare internaționale, un raport contractual în principiu dezechilibrat¹⁵. În acest scop, legiuitorul a introdus o normă întemeiată pe îndeplinirea exclusivă a trei condiții, toate provenind de la comerciant sau de la furnizorul serviciului (să existe o activitate comercială sau profesională, activitatea să fie direcționată spre statul sau statele în care are domiciliul consumatorul, contractul să intre în sfera de acțiune a activităților menționate). Tocmai deoarece aceste condiții sunt exhaustive, criteriile de stabilire a unei activități direcționate spre alt stat trebuie să se întemeieze pe o pluralitate

12 — *Ibidem*.

13 — Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof, citată anterior, punctele 75 și 76, Hotărârea Mühlleitner, citată anterior, punctul 44.

14 — A se vedea între altele Hotărârea din 12 mai 2011, BVG (C-144/10, Rep., p. I-3961, punctul 33), și Hotărârea din 25 octombrie 2011, eDate și Martínez și Martínez (cauzele conexate C-509/09 și 161/10, punctul 50).

15 — Cu privire la acest aspect, a se vedea Magnus, U., și Mankowski, P., *European Commentaries on Private International Law*, Brussels I Regulation, ediția a doua, Sellier, München, 2012, p. 546 și următoarele, De Clavière, B., „Confirmation de la protection du consommateur actif par les règles de compétence spéciales issues du règlement 44/2001”, în *Revue Lamy droit des affaires* 2012, nr. 77, p. 48 și următoarele, De Miguel Asensio, P., *Derecho Privado de Internet*, ediția a patra, 2011, p. 963 și următoarele, Tassone, S., „Il regolamento Bruxelles I e l'interpretazione del suo ambito di applicazione: un altro passo della Corte di giustizia sul cammino della tutela dei diritti del consumatore”, în *Giurisprudenza di merito* 2013, p. 104 și următoarele, și Brkan, M., „Arrêt Mühlleitner: vers une protection renforcée des consommateurs dans l'U.E.”, în *Revue européenne de droit de la consommation* 2013, p. 113 și următoarele.

de factori, fără ca vreunul să fie decisiv. Mai precis: legiuitorul a enumerat în mod strict condițiile care trebuie în mod necesar îndeplinite pentru activarea competenței instanței, însă a recunoscut în continuare instanțelor o anumită marjă de interpretare, în special cu privire la activitățile care fac obiectul publicității pe internet.

24. Considerațiile anterioare ar trebui să fie suficiente pentru a ajunge la concluzia, aceeași cu a Republicii Franceze și a Comisiei, potrivit căreia articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 nu implică îndeplinirea unei condiții „nescrise” întemeiate pe legătura de cauzalitate dintre activitate și decizia consumatorului de a încheia contractul. O astfel de condiție ar crea un dezechilibru considerabil în cadrul ponderării delicate realizate de legiuitorul Uniunii, pe lângă o modificare a interpretării dispoziției menționate efectuate până în acest moment de Curte¹⁶.

25. Pe lângă cele de mai sus, astfel cum Comisia a avut ocazia de a sublinia în ședință, o astfel de condiție de cauzalitate ar ridica unele probleme în materie de probațiune. În cazul în care este suficient ca respectivul consumator să afirme că decizia sa de a contracta s-a întemeiat pe consultarea unei pagini de internet, împreună cu un apel telefonic la sediu, este suficientă simpla declarație a consumatorului sau acesta trebuie să dovedească existența acestor consultări? În primul caz, instanța ar rămâne la latitudinea consumatorului, căruia i-ar fi suficient să afirme că decizia sa de a contracta este motivată de activitatea comerciantului. În al doilea caz, aceasta ar putea deveni o *probatio diabolica* care ar sfârși prin a face inoperantă instanța specială prevăzută la articolele 15 și 16 din Regulamentul nr. 44/2001¹⁷.

26. O problemă diferită, deși legată de cea anterioară, este aceea dacă legătura de cauzalitate este irelevantă, ceea ce nu este cazul. Astfel, deși legătura de cauzalitate nu acționează ca o condiție, nimic nu exclude posibilitatea ca aceasta să servească drept *indiciu* care poate fi apreciat de instanță cu ocazia stabilirii aspectului dacă activitatea este direcționată efectiv spre statul în cauză. Mai mult, astfel cum vom arăta în continuare, acesta ar fi un indiciu calificat, fiind vorba, în situația din prezenta cauză, despre un element de apreciere decisiv pentru stabilirea competenței instanței speciale în materia contractelor încheiate cu consumatorii.

27. Dacă activitatea a fost direcționată efectiv spre alt stat membru, în mod normal această legătură de cauzalitate se produce, indiferent de dificultatea mai mare sau mai mică a dovedirii acesteia. Problema în prezenta cauză este aceea că este prezentat ca stabilit faptul că această legătură de cauzalitate, astfel cum s-a observat în cadrul descrierii situației de fapt, nu a existat.

28. În ceea ce privește nu legătura de cauzalitate, ci eventuala condiție referitoare la încheierea prealabilă a contractului la distanță, în Concluziile noastre recente prezentate în cauza Mühlleitner am avut ocazia de a preciza că „[t]rimiteră la contractul la distanță” – din Hotărârea Pammer și Hotel Alpenhof – „se face cu scopul de a sublinia importanța existenței unei activități precontractuale pregătitoare și prealabile prin intermediul internetului, care se bazează la rândul său pe informații direcționate prin internet pe teritoriul unde are domiciliul consumatorul”¹⁸.

16 — La aceeași apreciere au ajuns Virgós Soriano, M., și Garcimartín, F., *Derecho Procesal Civil Internacional. Litigación internacional*, Civitas, ediția a doua, 2007, p. 171. Pronunțându-se cu privire la articolul 13 din Convenția de la Bruxelles, avocatul general Darmon a ajuns de asemenea la aceeași concluzie, deși într-un caz în care mediul de difuzare nu era internetul, ci un suport tradițional de publicitate. A se vedea Concluziile avocatului general prezentate în cauza Shearson Lehman Hutton (Hotărârea din 19 ianuarie 1993, Shearson Lehman Hutton, C-89/91, Rec., p. I-139, punctele 82-85).

17 — Cu privire la problemele în materie de probațiune implicate de condiția suplimentară și nescrisă a legăturii de cauzalitate, a se vedea Leibler, S., și Müller, M., „Keine internationale Zuständigkeit deutscher Gerichte bei Maklertätigkeit eines griechischen Rechtsanwalts”, în *EuZW* 2009, p. 29.

18 — Concluziile prezentate în cauza Mühlleitner, punctul 38.

29. Prin utilizarea acestor temeni, am urmărit în cauza menționată, înainte de toate, sublinierea importanței pe care o avea prezența unei „activități precontractuale pregătitoare și prealabile”, care, fără a constitui o condiție necesară, ar fi în mod normal consecința unor „informații direcționate prin internet pe teritoriul unde are domiciliul consumatorul”. În același timp, am încercat să arătăm că informațiile direcționate prin internet se aflau la originea dacă nu a contractului, cel puțin a unei activități pregătitoare a acestuia.

30. Altfel spus, făcând afirmația menționată, intenția noastră nu era să considerăm că o activitate precontractuală pregătitoare și prealabilă precum încheierea prealabilă a contractului ar deveni o condiție suplimentară pentru activarea competenței instanței speciale, la fel cum nu am afirmat nici că existența unei legături de cauzalitate ar constitui o astfel de condiție. Am dorit însă să evidențiem importanța deosebită și, în definitiv, forța indicilor de această natură.

31. În termeni mai practici, prezența unei activități precontractuale pregătitoare cum ar fi eventuala prezență a unei legături de cauzalitate dovedite, fără a constitui o condiție implicită care se adaugă la cele prevăzute în mod expres la articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001, facilitează în mod considerabil sarcina instanței naționale de a stabili dacă o activitate economică este direcționată spre un anumit stat membru. În sens invers, ca o consecință logică, absența acestei împrejurări îngreunează în egală măsură sarcina instanței naționale, care în mod normal va încerca să compenseze absența împrejurării menționate cu prezența alteia sau a altora tot atât de semnificative pentru direcționarea activității spre statul membru în discuție.

32. Aceasta este, de altfel, finalitatea care stă la baza Declarației comune a Consiliului și a Comisiei privind articolele 15 și 73 din Regulamentul nr. 44/2001. După cum se știe, această declarație nu se pronunță cu privire la legătura de cauzalitate, ci cu privire la importanța anumitor indicii, cum este cazul în care contractul a fost încheiat la distanță¹⁹. Această mențiune este efectuată cu titlu de exemplu, fără a putea fi exclusă, ci mai degrabă dimpotrivă, prezența altor indicii, inclusiv indicii calificate în mod special, în sensul stabilirii aspectului dacă o activitate este „direcționată” spre alt stat membru.

33. În acest sens, considerăm că situația de fapt din prezenta cauză evidențiază prezența unei posibile împrejurări care, prin caracterul său semnificativ și apreciată în mod corespunzător de instanța națională, poate compensa atât absența unui contract la distanță, cât și pe cea a unei activități pregătitoare prealabile, precum și aparenta lipsă a unei legături de cauzalitate între o strategie comercială specifică și încheierea contractului.

34. Astfel, se pare că activitatea domnului Sabranovic se desfășoară într-un oraș francez inclus într-o zonă metropolitană strâns legată de nucleul urban al orașului Saarbrücken. Astfel cum a confirmat reprezentantul domnului Emrek în ședință, locuitorii orașului Spicheren, asemenea locuitorilor orașului Saarbrücken, conviețuiesc într-un spațiu practic comun, dezvoltarea celor două orașe îmbinându-le până în punctul în care în unele zone există o continuitate urbană care nu ține seama de linia de frontieră dintre cele două țări.

19 — Trebuie subliniat că versiunea în limba franceză a declarației face referire la această împrejurare ca la o condiție necesară („encore faut-il que ce site Internet invite à la conclusion de contrats à distance et qu'un contrat ait effectivement été conclu à distance”, sublinierea noastră), în timp ce versiunea în limba engleză o tratează doar ca pe un element care trebuie luat în considerare („although a factor will be that this Internet site solicits the conclusion of distance contracts and that a contract has actually been concluded at a distance”, sublinierea noastră). Guvernul belgian a insistat ca Curtea să țină seama de versiunea franceză, deducând din aceasta diverse consecințe, atât cu privire la condiția legăturii de cauzalitate, cât și cu privire la condiția încheierii contractului la distanță. Totuși, astfel cum am avut deja ocazia de a preciza în Concluziile noastre prezentate în cauza Mühleitner, considerăm că declarația comună, cel puțin în ceea ce privește acest aspect specific, trebuie considerată un text neconcludent, indiferent de faptul că Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (JO L 177, p. 6) face trimitere la aceasta în mod expres. La aceeași concluzie pare a fi ajuns Curtea în cauza Mühleitner, neluând în considerare punctul menționat din declarația comună atunci când a interpretat articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 4/2001.

35. În astfel de împrejurări, faptul că un profesionist oferă bunuri și/sau servicii în unul dintre aceste două orașe ar putea echivala, prin însăși localizarea spațială a activității, cu o punere la dispoziție inevitabilă direcționată spre alt stat membru, concret spre statul membru vecin, ale cărui orașe fac parte dintr-o zonă metropolitană extinsă, dând naștere astfel unui fenomen de conurbație²⁰. Prin aceasta dorim să afirmăm că, uneori, datorită împrejurării speciale potrivit căreia două state membre se întâlnesc în același spațiu metropolitan, activitățile tuturor operatorilor sunt direcționate în mod natural și spontan nu numai spre locuitorii statului în care este localizat comerciantul sau furnizorul serviciului, ci și spre locuitorii statului vecin. Într-o zonă spațială în care traversarea frontierei trece în mod frecvent neobservată, se poate cu greu afirma că activitatea comercianților din zona menționată nu este „direcționată” spre acea parte din conurbație care este situată în statul membru vecin.

36. O astfel de concluzie nu impune comerciantului sau profesionistului o sarcină disproporționată, deoarece este vorba despre un actor economic care face parte dintr-un spațiu urban, indiferent că acesta face parte din două state membre. Este foarte probabil ca profesionistul sau comerciantul să vorbească limba statului vecin, în cazul în care aceasta este diferită. În speță există o diferență lingvistică între cele două state membre, însă aceasta nu pare să constituie un obstacol în calea furnizării de către domnul Sabranovic clienților săi, prin intermediul paginii web a acestuia, a unui număr de telefon mobil german, indiciu al faptului că se comunică în germană cu clienții vorbitori de germană și care probabil locuiesc majoritar în Saarbrücken.

37. De asemenea, într-o situație care nu este diferită de cea a unei conurbații cum este cea care există probabil în prezenta cauză, riscul ca furnizorul serviciului sau comerciantul să fie chemat în judecată în fața instanțelor din statul vecin nu ne pare o sarcină excesivă al cărei efect ar fi descurajarea unei activități comerciale precum cea desfășurată de domnul Sabranovic. Se poate chiar considera că instanța specială prevăzută la articolele 15 și 16 din Regulamentul nr. 44/2001 acționează ca un stimulent pentru consumatorii dintr-un oraș pentru a încheia contracte cu comercianții din împrejurimile orașului, garantându-li-se posibilitatea de a opta între instanțele prevăzute la articolul 16 din Regulamentul nr. 44/2001.

38. În definitiv, instanța care rezultă dintr-o situație precum cea descrisă nu trebuie să constituie pentru comerciant sau profesionist o ipoteză imprevizibilă. Astfel cum am precizat anterior, acest comerciant sau profesionist, care operează într-un spațiu integrat într-un mod special într-un ansamblu care face parte din două state membre, trebuie să fie pe deplin conștient de faptul că o parte importantă sau chiar majoritară a clientelei sale poate avea domiciliul în statul membru vecin.

39. Prin urmare, cu titlu de recapitulare, considerăm, în primul rând, că articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 trebuie interpretat în sensul că nu implică existența unei legături de cauzalitate între activitatea comercială sau profesională direcționată spre statul în care are domiciliul consumatorul și decizia acestuia de a încheia contractul.

40. Totuși, această legătură de cauzalitate are caracterul unui indiciu calificat în vederea stabilirii aspectului dacă activitatea comercială este direcționată spre un anumit stat membru. Pentru a stabili că activitatea comercială este direcționată spre alt stat membru, absența dovedită a unui indiciu calificat cum este legătura de cauzalitate trebuie compensată în mod normal cu prezența altui indiciu sau a altor indicii cu forță asemănătoare.

41. În sfârșit, considerăm că este relevantă pentru interpretarea articolului 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul nr. 44/2001 împrejurarea că o activitate comercială sau profesională este desfășurată într-o situație de conurbație, apreciată în mod corespunzător de instanța națională. Acest context spațial poate constitui un indiciu calificat cu privire la direcționarea activității spre un anumit stat membru.

20 — Zoido, F., și alții, *Diccionario de Urbanismo. Geografía Urbana y Ordenación del Territorio*, Cátedra, 2013, p. 37 și 106.

VI. Concluzie

42. Având în vedere argumentele prezentate, propunem Curții să răspundă la cererea de decizie preliminară formulată de Landgericht Saarbrücken după cum urmează:

- „1) Articolul 15 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul (CE) nr. 44/2001 al Consiliului din 22 decembrie 2000 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială trebuie interpretat în sensul că nu implică, ca o condiție implicită și suplimentară față de cele prevăzute în mod expres de dispoziția menționată, existența unei legături de cauzalitate între activitatea comercială sau profesională direcționată spre statul membru în care are domiciliul consumatorul și decizia acestuia de a încheia contractul. Totuși, legătura de cauzalitate are caracterul unui indiciu calificat în vederea stabilirii aspectului dacă activitatea comercială este direcționată spre un anumit stat membru.
- 2) Pentru a stabili că activitatea comercială este direcționată spre alt stat membru, absența dovedită a unui indiciu calificat cum este legătura de cauzalitate trebuie compensată în mod normal prin prezența altui indiciu sau a altor indicii cu forță asemănătoare. O situație de conurbație, apreciată în mod corespunzător de instanța națională, poate constitui un indiciu calificat cu privire la direcționarea activității spre un anumit stat membru.”